

Wederom een nieuwe *Juncus* voor Nederland

door

F. ADEMA en J. MENNEMA (Rijksherbarium, Leiden)

Tijdens een excursie op 2 juli 1974 langs de gekanaliseerde Sleener stroom vond J. C. Smittenberg (Assen) op het schouwpad, juist waar dit een duidelijke hoek met het talud van de stroom maakt (IVON-hok 17.47.23), een vrij grote pol *Juncus*. Door een op dat moment losbarstende onweersbui konden ter plaatse geen aantekeningen worden gemaakt; er werd alleen een stengel meegenomen, die opviel, doordat hij zijdelings was afgeplat. Dit kenmerk, dat op geen van de Nederlandse *Juncus*-soorten van toepassing is, was een aansporing om op 10 juli nogmaals de vindplaats te gaan bezoeken. Helaas bleek toen het schouwpad te zijn gemaaid. In het maaisel werden ca. 20 stengels teruggevonden, die thans zijn opgenomen in het herbarium van de

vinder (*fig. 1, a*), van het Biologisch Station te Wijster en van het Rijksherbarium te Leiden.

Op het spoor gezet door een vroegere vondst van een Noordamerikaanse *Juncus* in ons land (ADEMA, 1974), werd nagegaan, of het Drentse exemplaar wellicht ook van Amerikaanse origine is. Dit bleek inderdaad zo te zijn, al leverde het op naam brengen enige moeilijkheden op. Volgens de monograaf van het geslacht, BUCHENAU (1906), behoort de rus tot *J. xiphioides* E. Meyer, volgens anderen (o.m. ABRAMS, 1940; HITCHCOCK c.s., 1969) tot *J. ensifolius* Wikstr. De recente auteurs hebben in tegenstelling tot Buchenau *J. xiphioides* nauw begrensd; zij huldigen juist met betrekking tot *J. ensifolius* een systematisch ruimere opvatting. Uiteraard zijn beide soorten zeer nauw aan elkaar verwant en onderzoek van de typen en van meer materiaal dan wij tot nu toe onder ogen hebben gehad, zal er waarschijnlijk toe leiden, dat beide tot één soort kunnen worden verenigd, die dan om redenen van prioriteit *J. xiphioides* moet heten.

Voorlopig echter volgen wij, om de verwarring niet nóg groter te maken, de moderne Amerikaanse literatuur en noemen de voor Nederland nieuwe rus *J. ensifolius*, temeer daar de onlangs in Engeland (KENT, 1958) en Finland (POHJAKALLIO & HÄMET-AHTI, 1974) gevonden exemplaren van deze soort ook onder deze naam zijn vermeld.

De beschrijving luidt als volgt:

Juncus ensifolius Wikstr., in Vet. Akad. Handl. Stockh. 2, 1823, p. 274.

Op schouwpad langs de gekanaliseerde Sleener stroom, gem. Emmen, leg. J. G. Smittenberg, 2 en 10 juli 1974.

Plant overblijvend met kruipende wortelstok. Stengel rechtopstaand, 20–60 cm hoog, zijdelings afgeplat, smal gevleugeld, zonder dwarsschotten. Bladen 2–6 mm breed, zijdelings afgeplat, met onderbroken dwarsschotten. Bloeiwijze eindelings, uit 2–7, veelbloemige hoofdjes samengesteld (*fig. 1, b*) of sterk vertakt met meer, arm-bloemiger hoofdjes. Bloemdekbladen lancetvormig, ca. 3 mm lang, de buitenste iets langer dan de binnenste, alle kort toegespitst, licht- tot donkerbruin. Meeldraden 3, 4 of 5. Vrucht langwerpig, plotseling kort toegespitst, weinig langer dan het bloemdek, bruin. Zaden ca. 0,5 mm lang.

De soort kan in de sleutel van HEUKELS-VAN OOSTSTROOM (1975) worden opgenomen op pag. 716:

16 Stengel rolrond. . . . . 17 (= oude 16)
Stengel zijdelings afgeplat . . . . . *J. ensifolius* Wikstr.

Het areaal van de soort strekt zich uit over Westelijk N.-Amerika van Alaska tot Z.-Californië, oostwaarts tot Colorado en New-Mexico en westwaarts via de Aleoeten en de Koerillen tot in Japan.

Over de oorzaak van het voorkomen van Amerikaanse *Juncus*-soorten in Europa heeft ook de vondst bij Sleen weinig opheldering kunnen geven. Het is wel opvallend, dat de vindplaats een duidelijke overeenkomst vertoont met die in Engeland: „bank of canal” (KENT, 1958). De Finse vondst daarentegen, die ten onrechte door POHJAKALLIO & HÄMET-AHTI (1974) als de enige opgave van de soort in Europa wordt vermeld, is volgens de auteurs mogelijk als adventief te beschouwen: „possibly distributed with seeds of lawn grasses sown on a highway embankment”.

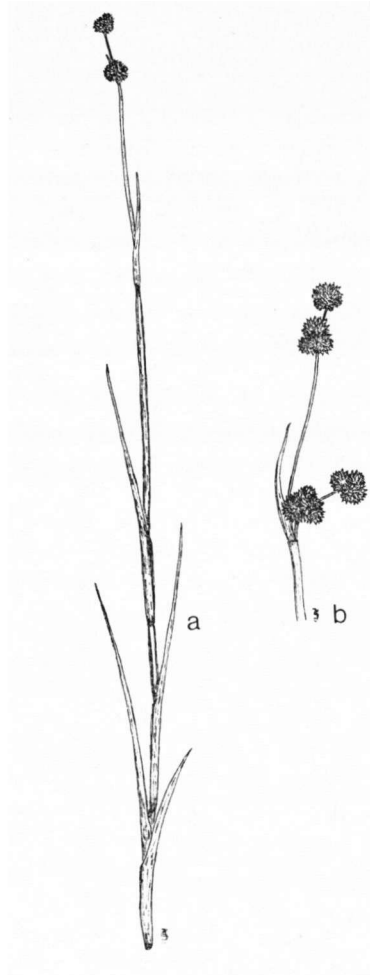

Fig. 1. *Juncus ensifolius* Wikstr. a: habitus; b: bloeiwijze.

Smittenberg deelt ons over de vegetatie ter plaatse langs de gekanaliseerde Sleener stroom mede, dat deze bestond uit een soortenrijke bermbegroeiing, die hij karakteriseerde als een Agropyro-Rumicion *crispi*, met o.m. *Dactylis glomerata*, *Holcus lanatus*, *Agrostis tenuis* en *A. canina*, *Festuca ovina*, *Carex ovalis*, *Juncus effusus*, *Lotus uliginosus*, *Rumex acetosa* en *R. obtusifolius*. Op sommige plaatsen op het talud treedt verschraling op, wat merkbaar was aan *Festuca ovina* en *Polytrichum commune*. Onderaan het talud staan „nattere” soorten, zoals *Juncus articulatus*, *Carex nigra* en *Lychnis flos-cuculi*. De vindplaats werd in september 1974 en in juni 1975 opnieuw bezocht, doch *Juncus ensifolius* kon niet worden teruggevonden. Daarmee voldoet de soort niet

aan de criteria om tot de Nederlandse flora te worden gerekend (VAN DER MAAREL, 1971; MENNEMA, 1975; VAN DER MAAREL & MENNEMA, in voorbereiding), zulks in tegenstelling met de andere nieuwe Amerikaanse ruscus, *J. canadensis* J. Gay ex Laharpe, die een jaar later op de groeiplaats in de Reuselse Moeren weer werd aangetroffen (ADEMA, 1974) en die daarom is opgenomen in de Standaardlijst van de Nederlandse flora 1975 (ARNOLDS & VAN DER MEIJDEN, 1976).

Bovendien is *Juncus canadensis* op nog geen 5 km over de grens aanvankelijk in twee (D'HOSE, 1975), later in zes Belgische uurhokken aangetroffen (D'HOSE, 1976). Mevr. D'hose kon ons mondeling nog mededelen, dat de soort in de droge zomer van 1976 zich in België dermate explosief heeft uitgebreid, dat zij een bedreiging gaat vormen voor de oorspronkelijke vegetatie. Met betrekking tot de Nederlandse groeiplaats hebben dergelijke berichten ons niet bereikt.

Literatuur

- ABRAMS, L., 1940. Illustrated flora of the Pacific states I. Stanford University, California.
- ADEMA, F., 1974. *Juncus canadensis* J. Gay ex Laharpe nieuw voor Nederland. *Gorteria* 7, p. 17-20.
- BUCHENAU, F., 1906. Juncaceae, in A. Engler, *Das Pflanzenreich* IV, 36. Leipzig.
- D'HOSE, R., 1975. *Juncus canadensis* J. Gay ex Laharpe, nieuw voor de Belgische flora. *Bull. Soc. Roy. Bot. Belg.* 108, p. 31-34.
- , 1976. *Juncus canadensis* J. Gay ex Laharpe définitivement établi en Belgique. *Les Naturalistes Belges* 57, p. 183-186.
- HITCHCOCK, C. L., A. CRONQUIST, M. OWNBEY & J. W. THOMPSON, 1969. *Vascular plants of the Pacific Northwest I.* Seattle and London.
- HEUKELS-VAN OOSTSTROOM, 1975. *Flora van Nederland*, 18e druk. Groningen.
- KENT, D. H., 1958. *Juncus ensifolius* Wikstr. *Proc. Bot. Soc. Brit. Isles* 3, p. 49.
- MAAREL, E. VAN DER, 1971. *Florastatistieken als bijdrage tot de evaluatie van natuurgebieden.* *Gorteria* 5, p. 176-188.
- & J. MENNEMA, in voorber. *Inleiding tot de Florastatistiek van Nederland 1975.*
- MENNEMA, J., 1975. Kort verslag van de zittingen van het Floristenconcilie 1975 op 2 april te Leiden en op 21 april te Utrecht. Stencil, Rijksherbarium, Leiden.
- POHJAKALLIO, K. & L. HÄMET-AHTI, 1974. A casual occurrence of *Juncus ensifolius* Wikstr. (Juncaceae) in Southern Finland. *Mem. Soc. Fauna Flora Fenn.* 49, p. 61-62.

Summary

Once again a new North American *Juncus*-species has been found in the Netherlands. In 1972 *J. canadensis* J. Gay ex Laharpe was discovered in the southern part of the country near Reusel in the province of N.-Brabant (ADEMA, 1974) in connection with a record from Belgium, where the species occurs abundantly now in 6 hour-squares (D'HOSE, 1976). In 1974 *J. ensifolius* Wikstr. was found in the northern part of the country, viz. along the canalized Sleener stream near Emmen in the province of Drente. The discovery of this new rush for the Netherlands does not elucidate the problem of the origin of North American species in Europe.